

KULTURA FIZYCZNA JAKO SZTUKA ROZWIJANIA RADOSNEJ PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ I INKLUZYJNEJ

Wychowanie i edukacja inkluzyjna są pewnie w większym stopniu sztuką, niż nauką. Opierają się często na intuicji i przeżywaniu wartości. Sztuka jako doświadczenie jest czynnikiem wzajemnych oddziaływań wytworu artystycznego i osobowości twórcy. Dzieła sztuki, poruszając uczucia i wyobraźnię, pozwalają włączyć się w inne, odmienne od naszych, rodzaje wzajemnych relacji i przeżyć. Sztuka przemawia w sposób bardziej uniwersalny od słów. Język sztuki należy sobie przyswoić. Jest ponadczasowy i ma zasięg ogólnoludzki. Kiedy do głosu dochodzi sztuka, znikają bariery różnic językowych¹. Sztuka współczesna widzi w tym okazję do bardziej otwartego kontaktu z powszechnym odbiorcą. Kultura fizyczna, a zwłaszcza sport dzięki względnie zrozumiałemu językowi i uniwersalnemu charakterowi stosowanych przez siebie reguł, może odegrać ważną rolę w edukacji szerokiego odbioru kultury. Pewne wątpliwości powstają zarówno wtedy, kiedy próbujemy definiować „sztukę”, jak i wtedy kiedy usiłujemy ująć w rygorach słów tak zmienne w swej istocie zjawisko jak sport, który ze swej natury dążył do syntezy sztuki i obyczaju i dzięki temu stawał się obrzędem. Mimo to spotkanie sportu, czy w szerszej perspektywie, kultury fizycznej i sztuki jest możliwe i konieczne.

Rozwijanie radosnej edukacji wiedzie przez zabawę do sztuki życia². Zabawa podniesiona do rangi wydarzenia olimpijskiego – pisze Krzysztof

¹ S. Szuman (1969), *O sztuce i wychowaniu estetycznym*, Warszawa.

² T. Maszczak (2021), *Wychowanie przez radość*, Warszawa.

Zuchora – rośnie w znaczenie i nabiera powagi³. Na boisku zachodzą nie tylko relacje między obserwowującym i obserwowanym, o wiele ważniejsze są relacje humanistyczne. Wychowanie sportowe ukierunkowane jest na inne-
go, a także jako samowychowanie – na siebie samego. Jest to szkoła otwarta zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych, z tym, że rola sportu w życiu dziecka jest czymś innym, niż w życiu człowieka dorosłego. Aktualności nabierają słowa Romana Trześniowskiego, że radość w sercu i na twarzy dziecka jest najwyższą nagrodą dla nauczyciela, który potrafi skierować uwagę dziecka na poczucie własnej godności i relacje z innymi⁴.

W tym kontekście społeczno-kulturowym boisko sportowe jest rodzajem szkoły, w której wychowanie powinno odbywać się przez rozwój, a rozwój powinien odbywać się przez radość. Radość budzi widok stadionu, na którym bardzo różni pod wieloma względami ludzie, znajdują wspólne wartości i miary etyczne. Honorują zasadę *fair play*, według której prawa w sporcie są dla wszystkich takie same⁵. To wymaganie zachowania się zgodnego z duchem „czystej gry” może być nadzieją dla naszej cywilizacji i kultury, które w gruncie rzeczy są w jakimś sensie odmianą wielkiej gry przebiegającej według reguł piękna i szacunku dla godności ludzkiej. Przy zachowaniu tych reguł, Krzysztof Zuchora, określa stadion jako galerię twórczości duchowej⁶. W tym ujęciu można powiedzieć, że stadion jako galeria twórczości duchowej uwzniosła kulturę fizyczną i kieruje ją ku sztuce.

Kultura fizyczna jako składnik kultury ogólnej staje się istotnym ogniwem edukacji europejskiej, w której szczególne miejsce zajmuje edukacja inkluzyjna. Załączki myślenia o edukacji inkluzyjnej odnajdujemy w dziele Jędrzeja Śniadeckiego *O fizycznym wychowaniu dzieci*, które inspirowało wiele pokoleń przyrodników, lekarzy i humanistów do twórczej postępi myślenia. Przemawiając za powszechnością wychowania fizycznego nie zapomniał Śniadecki o dzieciach, wobec których „natura zawiodła”, dzieciach specjalnej troski. Dał temu wyraz pisząc, iż „wychowanie fizyczne, ułożone dla szczęścia człowieka, powinno być takie, aby każdy mógł z niego korzystać (...). Wszakże i kaleki, i niedołęgi mają swoje zdrowie, mają swoje szczęście (...). Nie masz więc takiego niedołęgi, którego by na coś ukształcić, ukształconego do czegoś użyć nie podobna. Lecz takowe wychowanie tym większego potrzebuje zastanowienia i tym większej pilności, że należy w każdym

³ K. Zuchora (2009), *Nauczyciel i wartości*, Warszawa.

R. Trześniowski (1990), *Rozwój fizyczny i sprawność fizyczna młodzieży szkolnej w Polsce*, Warszawa.

J. Nowocień (2019), *Pedagogika sportu*, Warszawa.

K. Zuchora (2016), *Dialogi olimpijskie*, Warszawa.

szczególnym przypadku poznać lub zgadnąć i ocenić wszystko dobro, jakie z tych nieszczęśliwych wydobyć, że tak rzeknę, dla nich samych i dla społeczności można”⁷.

Przesłanie tych myśli Śniadeckiego było intelektualnym i emocjonalnym stymulatorem rozwoju edukacji inkluzyjnej, a także pedagogiki specjalnej. Zostały one rozwinięte w dziełach Marii Grzegorzewskiej, twórczyni polskiej pedagogiki specjalnej, której słowa: „nie ma kaleki, jest człowiek” ukazują jednostkę – bez względu na jej kalectwo lub rodzaj upośledzenia – przede wszystkim jako istotę ludzką, z jej potrzebami, pragnieniami i dążeniami. Według Marii Grzegorzewskiej najwyższą wartością jest więc człowiek, również wtedy, gdy jest to jednostka pod jakimś względem niepełnosprawna.

W *Listach do młodego nauczyciela* Maria Grzegorzewska wpisuje również radość, dobroć i przyjaźń do kategorii edukacyjnych. Radość z wyników, choćby najdrobniejszych, radość budzenia inicjatywy i zapału innych, radość budzenia się do życia coraz wyraźniej całej gromady i poszczególnych jednostek, radość życzliwej i skutecznej pomocy w procesie wzrastania wychowanków w kulturze, w zdobywaniu wiedzy. Dobroć człowieka – zdaniem M. Grzegorzewskiej – jest największą wartością. Przy tym nie chodzi tylko o to, aby nikogo nie krzywdzić, lecz nieść czynną pomoc innym. Z całą pewnością jest to jedna z podstawowych właściwości dobrego nauczyciela wychowawcy. I wreszcie przyjaźń – to uczucie najbardziej zintelektualizowane i połączone różnymi formami świadomości. Przyjaźń trwa i rozwija się, kształtuje i wzbogaca siłą wspólnych dynamicznych przeżyć⁸. Pedagogia Marii Grzegorzewskiej wyrastała również z fascynacji i szacunku wobec systemu wychowawczego Janusza Korczaka. System ten kreował zorganizowaną społeczność dziecięcą w wolności wyboru drogi życia, z tęsknotą do lepszego jutra, z wola do samowychowania, do wspinania się coraz wyżej oraz do umiejętności życia zespołowego. Chcę – pisał Janusz Korczak – rozumieć i kochać cudowne, pełne życia i olśniewających niespodzianek twórcze dziecięce nie wiem⁹.

Na tle tej antropologii pedagogicznej wysokiego lotu, istotne staje się to, co obserwuje się we współczesnej europejskiej edukacji, a mianowicie treścią wolność i całościowe wspieranie uczniów. Obie te cechy wspomagają wychowanków w przechodzeniu od anomii do autonomicznego stawiania się pełnym człowiekiem. Do tego potrzebny jest kreatywny nauczyciel, który powinien brać na siebie odpowiedzialność za nabywanie przez uczniów

⁷ J. Śniadecki (1990), *O fizycznym wychowaniu dzieci*, Kraków.

M. Grzegorzewska (1966), *Listy do młodego nauczyciela*, Warszawa.

J. Korczak (1958), *Jak kochać dziecko?*, Warszawa.

kompetencji kulturowych i społecznych¹⁰. Łączyć europejską tożsamość z profesjonalizmem. Uczyć, jak się uczyć permanentnie przez całe życie¹¹. W tym europejskim kontekście kultura fizyczna jako miejsce rozwijania radosnej twórczości, edukacyjnej i inkluzyjnej, uwidacznia się najpełniej na przykładzie ruchu *Special Olympics* na świecie i w naszym kraju. Jej rola, w tym ujęciu, wzrasta do miana sztuki życia.

Swoistym fenomenem końca XX wieku jest ruch *Special Olympics*. Rozwija się z powodzeniem w ponad 180 krajach na świecie, a w 1988 roku został oficjalnie uznany przez MKOl. Aktualnie ponad 5 milionów osób niepełnosprawnych intelektualnie z ponad 170 krajów bierze udział w programach *Special Olympics* obejmujących 32 dyscypliny sportów letnich i zimowych. Nad ich sprawną organizacją czuwa Międzynarodowy Komitet Olimpiad Specjalnych z siedzibą w Waszyngtonie oraz sześć biur rozwoju w poszczególnych częściach świata: Europie, Afryce, Ameryce Południowej, Azji, Karaibach i Oceanii. Rozwój Ruchu *Special Olympics* zapoczątkowała w latach 60. ubiegłego wieku Eunice Kennedy Shriver, kierująca Fundacją im. Josepha P. Kennedy'ego i patronująca w skali światowej olimpiadom specjalnym¹².

Filozofia tego ruchu oparta jest na przeświadczeniu, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną posiadają duże możliwości psychiczne i fizyczne, które można wydobyć przy właściwej pomocy i nauce. Ideą przewodnią *Special Olympics* jest przekonanie, iż udział w zawodach osób o takim samym poziomie intelektualnym jest najbardziej odpowiednim sposobem do mierzenia postępów w rozwoju osobowym. Wpływa pozytywnie na psychikę, rozwija intelekt i podnosi jakość życia, wzmacnia więzi rodzinne i społeczne¹³. Naczelnymi hasłami ruchu *Special Olympics* są sprawność, odwaga, czynny udział i radość. Współzawodnictwo sportowe jest głównie środkiem mobilizującym, zaś aktywność sportowa ważną częścią edukacji inkluzyjnej.

Program *Special Olympics* obejmuje wychowanie fizyczne, trening sportowy oraz zawody. Jest to całoroczny system treningu sportowego dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w różnym stopniu, na różnym etapie edukacji w szkole, w zależności od warunków środowiskowych i uprawianych

¹⁰ M. Demel (2008), *Repetycje. Wybrane zagadnienia o kulturze fizycznej, o zdrowiu i wychowaniu*, Warszawa; A. Pawłucki (2007), *Nauczyciel wobec wartości zdrowia - studium krytyczne*, Gdańsk.

T. Maszczak (2018), *Wychowanie przez rozwój: edukacja, olimpizm, edukacja inkluzyjna, zdrowie*, Warszawa; J. Nowocień (2013), *Studium o pedagogice kultury fizycznej*, Warszawa.

Philosophy of Special Olympics, Special Olympics Inc. Created and Sponsored by The Joseph P. Kennedy, Jr. Foundation, www.specialolympics.org (dostęp: 15.06.2022).

A. Kosmol [red.] (2008), *Teoria i praktyka sportu niepełnosprawnych*, Warszawa.

dyscyplin sportu. Zwieńczeniem całorocznej pracy jest udział w zawodach sportowych: lokalnych, regionalnych, narodowych i międzynarodowych, zwanych olimpiadami specjalnymi. Największym wydarzeniem dla uczestników tego ruchu jest udział w ogólnoświatowej olimpiadzie specjalnej, która odbywa się co cztery lata w sportach letnich i zimowych. Zachowany jest w tych imprezach ceremoniał olimpijski: wciągnięcie flagi na maszt, zapalenie znicza, złożenie przysięgi. I w tym ujęciu skojarzenie widowiska sportowego ze sztuką jest zasadne, gdyż zawodnicy oprócz rywalizacji, uczestniczą w radosnym spektaklu.

W olimpiadach specjalnych nie stosuje się systemu eliminacji, a bezpośrednio po rozegraniu zawodów w danej konkurencji odbywa się dekoracja medalami i wstęgami na podium, na którym jest miejsce dla wszystkich startujących w danej konkurencji. Stanowi to praktyczną realizację zasady bezpośredniego wzmacniania pozytywnego zalecanej przez pedagogów specjalnych. Nie stosuje się także zespołowej klasyfikacji medalowej ani punktowej. Prawo udziału w programie *Special Olympics* mają wszyscy niepełnosprawni intelektualnie, którzy ukończyli ósmy rok życia i zostali poddani diagnozie dotyczącej stopnia ich niepełnosprawności. Diagnoza ta oparta jest na standardowych testach określających poziom intelektualnego funkcjonowania oraz adaptacyjnego zachowania badanej osoby.

Sporty pokazowe lub demonstrowane (*demonstrative sports*) stanowią uatrakcyjnienie programu olimpiad. Jest to widowisko, gdzie łączy się kultura fizyczna i sztuka, a jednocześnie szuka się w ten sposób nowych dyscyplin dostępnych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Sporty adaptowane to specyficzne zajęcia ruchowe dostępne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Istotne w ruchu *Special Olympics* jest to, że nawet najbardziej pokrzywdzeni przez los, osiągający najłabsze wyniki, mają szansę udziału w światowych igrzyskach. Zasada, że wszyscy startujący są nagradzani, dostarcza wzmocnień pozytywnych, tak istotnych w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną.

I Światowe Igrzyska *Special Olympics (First Special Olympics World Games)* odbyły się w 1968 roku, w Chicago. Udział w nich wzięło 1000 zawodników z 26 stanów USA oraz z Francji i Kanady. Zawody rozegrano w dwóch dyscyplinach: w lekkoatletyce i pływaniu. Od początku zawodom tym nadano najwyższą rangę wprowadzając ceremoniał należny igrzyskom olimpijskim. W tym samym roku założono organizację *Special Olympics Incorporation*, której zadaniem było nadzorowanie i wspieranie stałego rozwoju sportu osób z niepełnosprawnością intelektualną. Idea znalazła podatny grunt i od 1970 roku intensywnie zaczęła rozwijać się poza USA i Kanadą.

Na początku lat 80. ruch *Special Olympics* obejmował już milion osób niepełnosprawnych intelektualnie z ponad 50 krajów świata. Z każdym kolejnym rokiem następował dalszy jego rozwój, rosła liczba organizowanych narodowych igrzysk specjalnych oraz liczba zawodników biorących w nich udział. W 1991 roku w VIII Światowych Igrzyskach uczestniczyło 6000 zawodników reprezentujących 100 krajów. Lata 80. i początek lat 90. ubiegłego wieku upływały pod znakiem dynamicznego rozwoju tego ruchu w różnych krajach świata. Oznaczało to, że permanentnie rosła liczba organizowanych w świecie narodowych igrzysk specjalnych, a w ślad za tym – liczba zawodników biorących udział w sportowej rywalizacji. Istotne znaczenie dla ruchu olimpiad specjalnych posiada też przygotowanie dużej liczby specjalistycznej kadry, która wprowadza w życie program olimpiad specjalnych. W tym celu funkcjonują tak zwane szkoły trenerów, szkolące kadrę do pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Międzynarodowy Program *Special Olympics* jest sponsorowany przez *The Joseph P. Kennedy Jr. Foundation*. Obsługują ten program: *Special Olympics Incorporation*, charytatywne organizacje w Waszyngtonie oraz narodowe organizacje zarządzające programem olimpiad specjalnych przez cały rok w swoich terytorialnych granicach.

Polski ruch olimpiad specjalnych od momentu powstania działał dynamicznie i bardzo szybko przeszedł od uczestniczenia w imprezach do ich organizacji. Pierwszym dużym wydarzeniem było zorganizowanie I Ogólnopolskich Letnich Igrzysk Specjalnych w 1987 roku, na obiektach warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Warszawska AWF jeszcze kilkakrotnie gościła zawodników olimpiad specjalnych, w tym podczas największej tego typu imprezy zorganizowanej przez Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne – Polska, Europejskich Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w 2010 roku.

W 1998 roku obchodzono światowy jubileusz 30-lecia Olimpiad Specjalnych, w tym samym roku w Polsce w VI Ogólnopolskich Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych wzięło udział 1008 zawodników z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim. Po raz pierwszy miały one tak szeroki zasięg. Zawodnicy reprezentowali 41 województw oraz 6 krajów Europy. Oprócz zawodów sportowych zorganizowano wiele imprez towarzyszących dla uczestników Olimpiady. Nad przebiegiem imprezy czuwało 530 wolontariuszy, głównie studentów z AWF i Akademii Pedagogiki Specjalnej z Warszawy oraz harcerzy i sanitariuszy PCK. Szczególnego podkreślenia wymaga udział w igrzyskach osób z niepełnosprawnością intelektualną nie tylko w charakterze zawodników. Ponad 40 wolontariuszy – to dawni zawodnicy Olimpiad Specjalnych, którzy w toku tych igrzysk pomagali swoim kolegom. Po raz pierwszy również osoby z niepełnosprawnością intelektualną dobrze poradziły sobie, po uprzednim

przygotowaniu, w pracy sędziowskiej. Stwarzanie nowych możliwości osobom z niepełnosprawnością intelektualną jest zgodnie z najnowszymi trendami w ruchu *Special Olympics* otwierającego drogę do globalnej edukacji inkluzyjnej.

Doniosłym momentem dla polskiego ruchu *Special Olympics* było uzyskanie w 1989 roku I stopnia akredytacji przy *Special Olympics International* w Waszyngtonie. W 2005 roku Olimpiady Specjalne Polska otrzymały status organizacji pożytku publicznego. Kolejne zawody sportowe organizowane z udziałem ekip zagranicznych sprawiają, iż wzrasta stopniowo w naszym kraju zainteresowanie życiem osób z niepełnosprawnością intelektualną. Potwierdzeniem tego mogą być m.in. wymienione wcześniej Letnie Igrzyska Olimpiad Specjalnych, które odbyły się we wrześniu 2010 roku w Warszawie z udziałem 57 reprezentacji narodowych z całej Europy, liczących prawie 1600 zawodników z niepełnosprawnością intelektualną. Do pomocy zgłosiło się wówczas ponad 3000 wolontariuszy. W 2014 roku w Bydgoszczy zorganizowano jubileuszowe X Ogólnopolskie Letnie Igrzyska Olimpiad Specjalnych z udziałem 1000 zawodników, 130 sędziów, 340 trenerów i opiekunów oraz ponad 500 wolontariuszy¹⁴.

Obecnie w ruchu olimpiad specjalnych na świecie zaangażowanych jest ponad 750 tys. wolontariuszy, a w każdym roku odbywa się około 30 tys. imprez sportowych, niezwykle ważnych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, które poprzez udział w programach treningów i zawodach sportowych poprawiają jakość ich życia. W gronie wolontariuszy oprócz uczniów i studentów znajdują się lekarze, fizjoterapeuci, sędziowie, trenerzy, znani sportowcy, rodziny zawodników z niepełnosprawnością intelektualną oraz wiele innych osób. Zdecydowana większość ich działalności odbywa się poza wielkimi imprezami, w systematycznej, całorocznej aktywności skupionej wokół programów realizowanych przez Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne – Polska.

W olimpiadach specjalnych istnieją programy, których głównym założeniem jest dążenie do jak najpełniejszej integracji osób niepełnosprawnych z osobami w normie intelektualnej przez włączanie ich do wspólnych działań. Pierwszym z nich jest Program Sportów Zunifikowanych, w którym zawodnicy z niepełnosprawnością intelektualną z zawodnikami pełnosprawnymi tworzą jedną drużynę. Wspólnie trenując i rywalizując uczą się wzajemnego zrozumienia i współpracy. Drugim tego typu programem jest Edukacyjny Program Olimpiad Specjalnych Polska „Dołącz do nas”, który promuje

¹⁴ T. Maszczak (2019), *Rozwój ruchu Special Olympics w Polsce*. W: J. Lipiec [red.], *Olimpizm Polski*, Kraków-Warszawa.

w szkołach ideę edukacji inkluzyjnej. Do uzyskania trwałych zmian w postrzeganiu specjalnych potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną przez ogół społeczeństwa konieczne są nowe strategie edukacyjne. W obszarze kultury fizycznej może to być na przykład tworzenie wspólnych klubów sportowych, organizacja otwartych imprez sportowych, w których zawodnicy z niepełnosprawnością pełnią rolę na równi z osobami pełnosprawnymi¹⁵.

W ruchu *Special Olympics* XXI wieku silnie akcentowana jest edukacja inkluzyjna. Edukacja inkluzyjna wywodzi się z przeświadczenia, że należy postrzegać i respektować indywidualne różnice rozwojowe osoby z niepełnosprawnością intelektualną z poszanowaniem jej potrzeb, zdolności i zainteresowań z uwzględnieniem sposobu jej myślenia i działania. To wszechstronna i głęboka znajomość potrzeb intelektualnych, uczuciowych i społecznych pozwoli na dobór i stosowanie różnego rodzaju zabiegów kompensacyjnych, korygujących, usprawniających, a niekiedy podtrzymujących, których wspólnym podłożem oddziaływania jest swoisty kontakt i życzliwa „wyzwalająca” atmosfera współpracy, polegająca na traktowaniu osoby z niepełnosprawnością jako osoby pełnosprawnej. Utrwalenie właściwej postawy wobec niepełnosprawności wiąże się nierozdzielnie z pełnym uczestnictwem w różnych formach aktywności ruchowej¹⁶.

Inkluzyjny i dobroczynny obszar wolontariatu obrazują przykłady wybranych programów realizowanych właśnie w obrębie Stowarzyszenia Olimpiady Specjalne – Polska. W corocznych Igrzyskach Olimpiad Specjalnych uczestniczą wolontariusze, od których zawodnicy otrzymują pomoc i wsparcie. Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne – Polska realizuje z pomocą wolontariuszy między innymi program „Zdrowi Sportowcy” Biorą w nim udział lekarze wolontariusze różnych specjalności: stomatolodzy, okuliści, pediatrzy, ortopedzi, dermatolodzy, specjaliści medycyny ogólnej i fizjoterapii. Program ten jest cenny zwłaszcza dla dzieci i osób dorosłych ze środowisk wiejskich ze względu na ograniczony dostęp do podstawowej opieki medycznej. Kolejny program „FUNfitness” ma na celu terapię fizyczną sportowców specjalnych oraz prowadzenie w toku zawodów pomiarów i badań dotyczących oceny możliwości kondycyjnych zawodników. Realizowany jest on przez fizjoterapeutów oraz studentów uczelni medycznych i AWF-ów.

¹⁵ Z. Dziubiński, M. Lenartowicz [red.] (2016), *Kultura fizyczna a struktura społeczna*, Warszawa.

Przez ponad 20 lat na łamach czasopisma „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” upowszechniane były inkluzyjne i kulturowe wartości edukacji fizycznej i sportu osób z niepełnosprawnościami.

Oferta „Promocja Zdrowia” skierowana jest do zawodników Olimpiad Specjalnych i obejmuje działania w zakresie wszechstronnego rozwoju sportowców. W obrębie tego programu dokonywane są pomiary wysokości i masy ciała zawodników, upowszechniane zasady prawidłowego odżywiania się, korzyści z utrzymania higieny itp. Celem tego programu jest więc promocja praktycznych metod poprawy kondycji fizycznej oraz lepszego samopoczucia i radości z aktywności sportowej. „Sprawne Stopy”, „Zdrowe Oczy”, „Zdrowy Słuch”, „Zdrowy Uśmiech” – to kolejne programy medyczne umożliwiające sportowcom Olimpiad Specjalnych dostęp do określonych badań i porad profilaktycznych w zakresie codziennej higieny. Dzięki zaangażowaniu wolontariuszy poprzez program „Lider Olimpiad Specjalnych” przed zawodnikami z niepełnosprawnością intelektualną otwierają się możliwości pełnienia różnych ról społecznych i aktywnej działalności organizacyjnej.

Duża liczba wolontariuszy ogniskuje się zwłaszcza wokół programu „*The Law Enforcement Torch Run for Special Olympics*” („Bieg z Pochodnią Strzegących Prawa na rzecz Olimpiad Specjalnych”). Bieg ze Świętym Ogniem Olimpijskim jest tradycją Olimpiad Specjalnych. Towarzyszą mu wystawy artystyczne, pokazy fotografii, spotkania z przedstawicielami władz i mieszkańcami miast. Ważnym elementem tego programu jest pozyskiwanie środków oraz sponsorów na rzecz Olimpiad Specjalnych. W ramach ruchu Olimpiad Specjalnych z udziałem wolontariuszy realizowany jest też program „Sporty Zunifikowane”, który zakłada wspólne treningi i rywalizację drużyn zawodników z niepełnosprawnością intelektualną z ich rówieśnikami w normie intelektualnej oraz program „Młodzi Sportowcy”, który stanowi innowacyjną propozycję zabaw sportowych dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, mający na celu wprowadzenie ich w świat sportu. Funkcjonuje także „Trening Aktywności Motorycznej” – program o charakterze rehabilitacyjno-treningowym dla osób, które ze względu na bardzo szeroki zakres współistniejącej niepełnosprawności intelektualnej i fizycznej nie mogą brać udziału w oficjalnych treningach i zawodach Olimpiad Specjalnych. Wymienione programy nadają olimpiadom specjalnym wymiar społeczny i ukazują dobroczynny sens służby społecznej w niesieniu pomocy osobom z niepełnosprawnością intelektualną.

Przez ponad pół wieku swojego istnienia, idea olimpiad specjalnych, zrodzona z pomysłu zorganizowania grupce dzieci z niepełnosprawnością intelektualną zawodów sportowych, stała się zjawiskiem globalnym, funkcjonującym na świecie. Celem jest wspieranie wszechstronnego rozwoju osób o obniżonych możliwościach intelektualnych. Wykorzystując do realizacji tych celów środki społecznego przekazu oraz angażując rzesze ludzi dobrej woli, wpisuje się w proces integracji i zwiększa autonomię osób

z niepełnosprawnością oraz akceptację i tolerancję ze strony osób pełnosprawnych. W ten sposób ruch *Special Olympics* otwiera szansę w doświadczaniu prestiżu społecznego przez osoby niepełnosprawne¹⁷. Ta wszechstronna działalność wolontariuszy, jako sztuka oddziaływania na rzecz innych, poprzez afirmowanie zachowań dobroczynnych, prospołecznych i wielokulturowych, dobrze wpisuje się w proces edukacji globalnej. Ważną rolę w tym procesie może spełniać kultura fizyczna rozumiana jako sztuka kreowania radosnej przestrzeni edukacyjnej i inkluzyjnej.

¹⁷ Z. Dziubiński (2022), *Socjologia sportu i olimpizmu*, Warszawa: 397-418.